

Correctievoorschrift HAVO

2012

tijdvak 2

economie

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommiteerde toekomen.
- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
 - 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;

- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal punten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 56 scorepunten worden behaald.

Voor dit examen is de volgende vakspecifieke regel vastgesteld:

Voor rekenfouten worden geen scorepunten afgetrokken. Wanneer echter de kandidaat bij een berekening kennelijk verzuimd heeft door schatting controle op het antwoord uit te oefenen, wordt voor deze fouten één scorepunt afgetrokken tot een maximum van drie scorepunten voor het hele examen.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opmerking

Algemene regel 3.6 is ook van toepassing als gevraagd wordt een gegeven antwoord toe te lichten, te beschrijven en dergelijke.

Opgave 1

1 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat consumenten die gratis downloaden profiteren van het aanbod van muziek dat wordt 'gefinancierd' door de kopers van een cd/dvd.

2 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat het gratis downloaden leidt tot derving van inkomsten voor de muziekindustrie, hetgeen de winstperspectieven voor nieuwe muziektitels verslechtert.

3 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- consumentensurplus (downloads) stijgt met $1.500.000.000 \times € 0,12 = € 180.000.000$ en daalt met € 60 miljoen (winkelverkoop) 1
- het producentensurplus (winkelverkoop) daalt met € 100 miljoen 1
- welvaart neemt toe omdat het totale surplus toeneemt (met € 20 miljoen) 1

4 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een argumentatie waaruit blijkt dat consumenten die digitale apparatuur kopen en niet gratis muziek downloaden via deze heffing ook betalen voor de gratis downloads van anderen, terwijl ze al bijdragen aan de auteursrechten voor de muzikanten bij de aankoop van een cd in de winkel.

5 maximumscore 2

prijselastische vraag

Uit de verklaring moet blijken dat de prijsverhoging van de mp3-spelers, als gevolg van de heffing, leidt tot een meer dan evenredige daling van de gevraagde hoeveelheid, omdat de totale omzet (inclusief heffing) zal afnemen (volgens de bewering van Atilla22).

Opgave 2

6 maximumscore 1

“Vanaf 1 april 2009 is de markt volledig vrij en heeft TNT-post (voorheen PTT Post) concurrentie van een beperkt aantal nieuwe toetreders zoals Sandd en Selekt Mail.”

7 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een antwoord waaruit blijkt dat nieuwe toetreders hoge startkosten hebben en daarom tijdelijk ‘bevoordeeld’ mogen worden om de kans te krijgen rendabel te worden / break-even te realiseren.
- Een antwoord waaruit blijkt dat nieuwe toetreders, in tegenstelling tot TNT-post, nog geen infrastructuur hebben (kunnen opbouwen) voor dagelijkse postbezorging (inzameling, distributie en verspreiding) door heel Nederland.

8 maximumscore 2

structurele oorzaak

Voorbeelden van een juiste verklaring zijn:

- Een verklaring waaruit blijkt dat andere communicatiemiddelen (e-mail en sms) meer gebruikt worden, waardoor er in totaliteit minder poststukken aangeboden worden.
- Een verklaring waaruit blijkt dat de komst van concurrenten er toe leidt dat TNT-post haar marktaandeel, gemeten in aantallen poststukken (afzet), ziet teruglopen.

9 maximumscore 2

Sandd

Uit de verklaring moet blijken dat 40 grams brieven bezorgen, die ongesorteerd aangeleverd worden, bij Sandd € 0,26 + € 0,05 = € 0,31 kost, hetgeen lager is dan de vergelijkbare tarieven van Selekt Mail, € 0,32, en TNT-post, € 0,48.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 3

- Indien gekozen voor het standpunt van David:
Een voorbeeld van een juiste argumentatie is:
De lagere tarieven van de nieuwkomers kunnen leiden tot verlies aan marktaandeel van TNT-post. Dat zal leiden tot een groot verlies aan vaste arbeidsplaatsen bij TNT-post, hetgeen niet volledig gecompenseerd zal worden door de toename van werkgelegenheid voor de flexibel inzetbare postbezorgers bij de andere aanbieders.
- Indien gekozen voor het standpunt van Fleur:
Een voorbeeld van een juiste argumentatie is:
De lagere tarieven van de nieuwkomers kunnen leiden tot een algemene verlaging van de kosten van postbezorging, hetgeen voor andere sectoren een kostenbesparing oplevert, waardoor de economische groei versterkt wordt, hetgeen de vraag naar arbeid kan verhogen.

Opgave 3

11 maximumscore 2

- bij (1) kapitaaldeckingsstelsel
- bij (2) voorraadgrootheid
- bij (3) balans

- indien (1) juist 1
- indien (2) en (3) juist 1

12 maximumscore 2

Voorbeelden van een juiste berekening zijn:

- NL, per inwoner: $1,298 \times \text{€ } 36.914 = \text{€ } 47.914,37$
SP, per inwoner: $0,081 \times \text{€ } 24.281 = \text{€ } 1.966,77$
- NL: totale vermogen: $1,298 \times 16,66 \text{ mln} \times \text{€ } 36.914 = \text{€ } 798,25 \text{ mld}$
per inwoner $\frac{\text{€ } 798,25 \text{ mld}}{16,66 \text{ mln}} = \text{€ } 47.914,37$
SP: totale vermogen: $0,081 \times 46,95 \text{ mln} \times \text{€ } 24.281 = \text{€ } 92,34 \text{ mld}$
per inwoner $\frac{\text{€ } 92,34 \text{ mld}}{46,95 \text{ mln}} = \text{€ } 1.966,77$

13 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste berekening is:

$$\frac{100}{1,01^{10}} = 90,5 \text{ (afgerond)}$$

$$100 - 90,5 = 9,5\% \text{ daling}$$

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

14 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord bevat de volgende elementen:
(Dat zit zo:) Als de pensioenleeftijd wordt verhoogd naar 67 jaar zullen:

- de inkomsten voor het pensioenfonds stijgen, want de werknemers betalen twee jaar langer premie 1
- de uitgaven voor het pensioenfonds dalen, want het aantal jaren dat een pensioeninkomen moet worden betaald aan de ex-werknemers neemt met twee af (gegeven een gelijke levensverwachting) 1
- en daardoor kan het pensioenfonds meer garantie geven op een voldoende pensioen, omdat er meer pensioenvermogen wordt opgebouwd voor (naar verhouding) lagere toekomstige verplichtingen 1

Opgave 4

15 maximumscore 2

bij (1) 40

bij (2) niet

bij (3) verlies

indien (1) juist 1

indien (2) en (3) juist 1

16 maximumscore 2

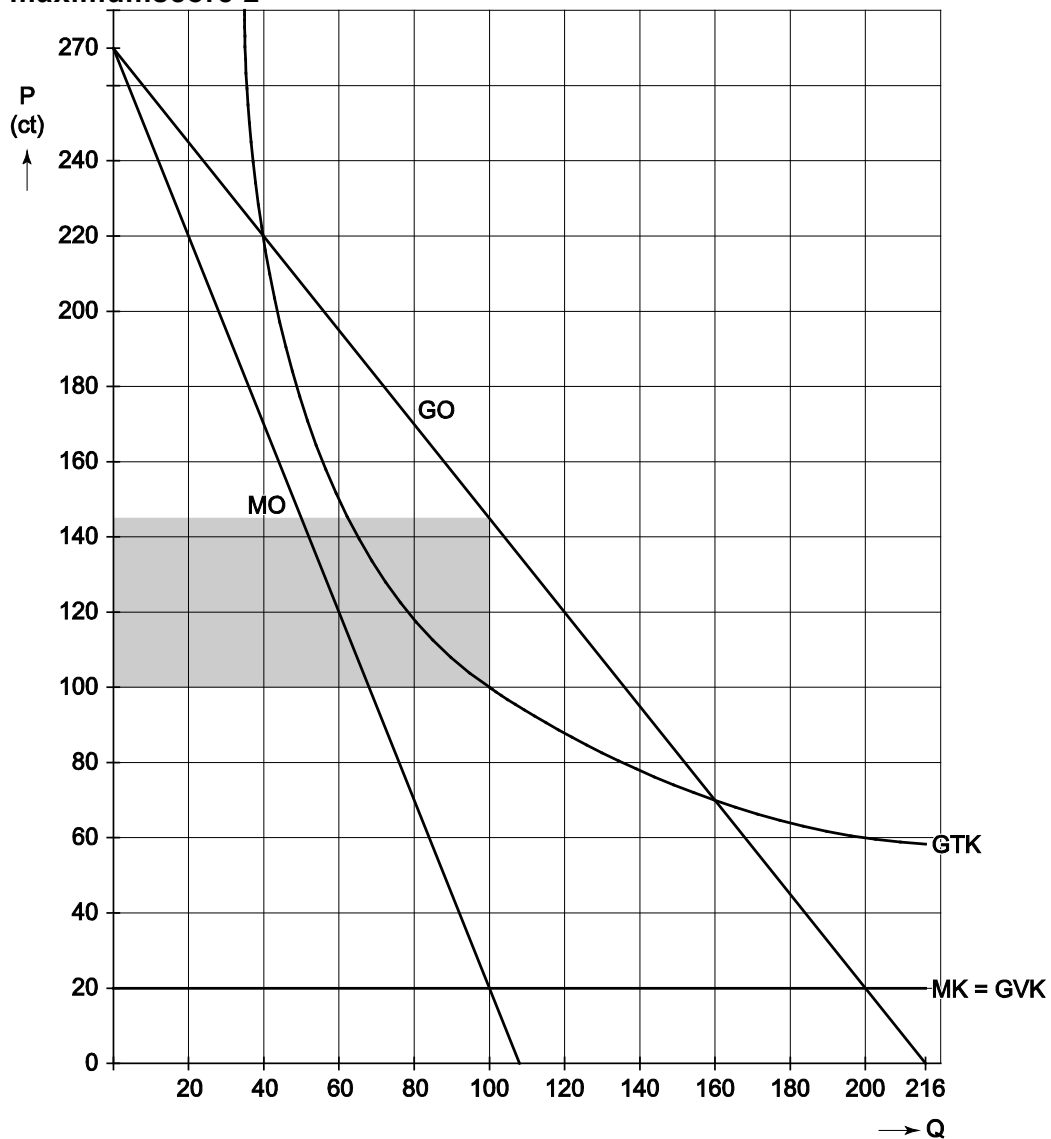
135 (cent)

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- omzet is maximaal als de marginale omzet nul is:
 $2,5Q = 270 \rightarrow Q = 108 \rightarrow P = -1,25 \times 108 + 270 = 135$
- een berekening van de totale omzet $P \times Q$ bij de gegeven prijzen, waaruit blijkt dat de omzet het hoogst is bij 135

P	Q	P × Q
100	136	13.600
135	108	14.580
145	100	14.500

17 maximumscore 2

18 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat in dit voorstel de buurtbewoners voor een zelfde product een andere prijs betalen, omdat ze buiten de openingstijden van winkels en kantoren tegen een lager tarief mogen parkeren dan andere gebruikers.

19 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat uitvoering van dit voorstel betekent dat er toch wordt voorzien in (een deel van) de behoefte aan parkeerruimte door wijkbewoners zonder dat dit (volledig) ten koste gaat van de behoeftebevrediging van andere / nieuwe gebruikers van het parkeerterrein.

Opgave 5

20 maximumscore 1

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

Een antwoord waaruit blijkt dat het (nominale) inkomen per hoofd

- niet gecorrigeerd is voor verschillen in gemiddeld prijspeil;
- geen informatie geeft over de inkomensverhoudingen binnen de werelddelen;
- geen informatie geeft over de welvaartsbijdrage van de informele economie.

21 maximumscore 2

A = Zuid-Azië

B = Afrika

C = Oost-Azië

D = Latijns-Amerika

indien drie of twee van de vier juist benoemd

1

indien één of geen van de vier juist benoemd

0

22 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord voor de bewering van Sergio:

- Een antwoord waaruit blijkt dat de rijke landen ten opzichte van Oost-Azië / regio C een kleinere inkomensgroei hebben gekend tussen 1980 en 2010.
- Een antwoord waaruit blijkt dat deze inkomensverhouding tussen de rijke landen en Zuid-Azië / regio A gelijk is gebleven.

Voorbeelden van een juist antwoord voor de bewering van Paulina:

- Een antwoord waaruit blijkt dat bron 11 aangeeft dat dit ook geldt voor de inkomensverhouding tussen de rijke landen en Latijns-Amerika / regio D.
- Een antwoord waaruit blijkt dat uit bron 10 is af te leiden dat bij sommige andere regio's het inkomensverschil ten opzichte van elkaar is toegenomen (bijvoorbeeld Oost-Azië ten opzichte van Zuid-Azië).

Opmerking

Voor elke bewering maximaal 1 scorepunt voor een juist antwoord toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat de Afrikaanse landen dan eerst moeten investeren om de grondstoffen te kunnen verwerken (tot eindproducten), maar dat op termijn de export van deze producten meer kan opleveren dankzij de hogere toegevoegde waarde (zelfs na aftrek van de gemaakte investeringskosten).

Opgave 6

24 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat er bij leenaversie sprake kan zijn van het willen vermijden van de mogelijkheid dat niet voldaan kan worden aan de betalingsverplichtingen die voortkomen uit de lening.

25 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

Een antwoord waaruit blijkt dat het vreemd vermogen van HC relatief klein is in verhouding tot het eigen vermogen (verhouding 1 : 2,3) / als aandeel van het totale vermogen (ongeveer 30%).

26 maximumscore 2

ja

Uit de verklaring moet blijken dat in de resultatenrekening 2010 de totale opbrengsten 15.000 (euro) groter zijn dan de totale kosten.

27 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- $\frac{4.318.545 - 2.293.545}{5.475.000} \times 100\% = 37\%$ (afgerond) 1
- hetgeen betekent dat de KF van HC groter is dan 35% en er dus nog extra financiële ruimte is voor investeringen 2

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per school in het programma WOLF.
Zend de gegevens uiterlijk op 22 juni naar Cito.